

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ

МАКАРЕНКО П.М., БЕЗКРОВНИЙ О.В.

Ключові слова: соціальний ризик, евентуальні потреби, страховий випадок, соціальне страхування, соціальний захист.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні відносини, зв'язки й інтереси найманих працівників і роботодавців, громадських організацій і держави з приводу захисту таких працівників, само зайнятого населення від факторів, що знижують якість життя і їхній соціальний статус є предметом такої економічної категорії, як соціальне страхування. При цьому всіх суб'єктів даного виду суспільних відносин, на наш погляд, поєднує універсальна соціально-економічна і правова категорія – соціальний ризик.

Теорія “соціальних ризиків” почала інтенсивно розроблялась ще в 20 - 30pp. минулого століття. Згідно із цією теорією соціальне забезпечення надається членам суспільства в зв'язку із настанням різних обставин, так званих соціальних ризиків, а під соціальним ризиком автори розуміють ризик втрати заробітку. Матеріальний рівень в сучасному суспільстві залежить від заробітку. Будь-якому, хто живе за рахунок продажу своєї робочої сили загрожує дві небезпеки – втрата працездатності, з одного боку і безробіття, з іншого. І в тому і в іншому випадку особа втрачає заробіток. Саме цей ризик втрати заробітку і є соціальним ризиком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми, пов'язані із теоретичним обґрунтуванням місця і ролі соціального страхування у вирішенні ризикових ситуацій соціального характеру є предметом досліджень таких вчених, як С. Бандур, О. Берданова, Н. Внукова, С. Горянська, О. Губар, Н. Пільгуй, О. Рибчак, С. Трубич, С. Юрій та інших. Однак в теоретичній та практичній частинах систему соціального захисту населення у формі загальнообов'язкового держав-

ного соціального страхування є низка невирішених проблем. Зокрема, не в повній мірі досліджено теоретичний аспект функціонального зв'язку між категоріями соціальний ризик та страховий випадок, наявність яких обумовлює здійснення соціального страхування.

Формулювання цілей статті. Необхідність створення дієвого механізму захисту власного населення від соціальних ризиків є важливим пріоритетом соціальної політики демократичної держави ринкового типу в ранзі якої прагне утвердитись Україна. Зважаючи на даний факт, подальшого наукового дослідження потребують теоретичні засади виникнення соціальних ризиків та практичні способи захисту від їх негативного впливу.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні, загальновідомим є юридичне трактування соціального ризику, як законодавчо визначену ймовірність настання матеріальної незабезпеченості в результаті втрати заробітку або доходу через існування об'єктивних, соціально значимих причин, а також необхідності додаткових витрат головним.

Поділяючи такий підхід С. Горянська визначає соціальний ризик, як ймовірність настання матеріальної незабезпеченості в результаті втрати заробітку або трудового доходу по об'єктивним соціальним причинам, а також необхідності додаткових витрат на лікування і соціальні послуги. За її твердженням ризикова ситуація може виникнути внаслідок втрати самої здатності до праці (у результаті хвороби, нещасного випадку, народження дитини та догляду за нею, старості і т. д.) чи відсутності попиту на працю (безробіття) [2, с. 88-89].

Зваживши такі підходи, С. Бандур наголошує на наявності і низки ознак, характеризуючи групу соціальних ризиків. Так, вони (соціальні ризики):

- мають об'єктивний характер, наступають незалежно від волі особи,
- виникнення цих обставин завжди впливає на матеріальний, життєвий рівень особи;
- закріплені у законодавстві, їх перелік вичерпний, тобто розширеному тлумаченню не підлягає;

- є підставою для призначення того чи іншого виду соціального забезпечення, тобто є обов'язковою частиною юридичного складу, який спричиняє виникнення, зміну або припинення соціально-забезпечувальних правовідносин [1].

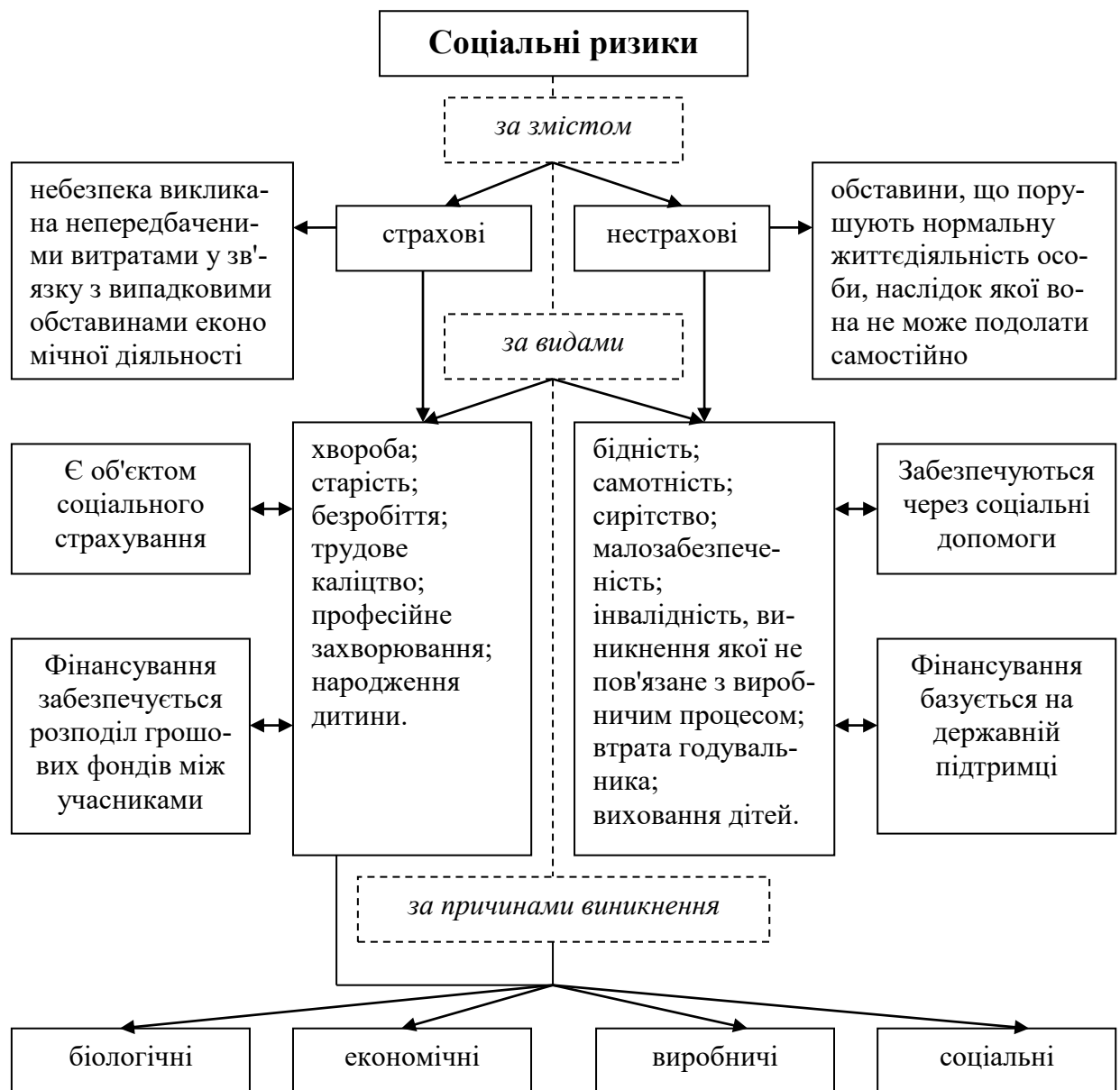
Неможливість забезпечення внаслідок хвороби, інвалідності, безробіття, через які працівник не може брати участі у виробничому процесі і таким чином позбавляється заробітної плати, є для окремого індивіда випадковістю, а в цілому для економіки це явище постійне й масове.

Через дану обставину, за твердженням С. Трубича, соціальні ризики піддаються кількісній оцінці і прогнозу як з позиції ймовірності настання ризикових ситуацій (чисельність інвалідів, хворих, пенсіонерів), так і з позиції їх вартісних параметрів (середній вік настання інвалідності, встановлений законом пенсійний вік) [5].

Зважаючи на суспільний характер виникнення, захищатися від соціальних ризиків, захищатися від них індивідуально у більшості випадків неможливо. Виходячи з цього, слід погодитись із О. Рибчаком, який вважає, що логічним є встановлення на державному рівні необхідних критеріїв нормального, достатнього соціального становища людей у разі настання тих чи інших видів соціальних ризиків [4, с. 143].

Класифікація соціальних ризиків може проводитись за різним критеріями, однак при цьому, на наше переконання, обов'язковим є оцінка їх видів крізь призму впливу на функціонування окремих напрямків соціального страхування (рис. 1).

Характеризуючи здійснений на рис. 1. розподіл соціальних ризиків слід висловити загальний висновок, про їх об'єктивний характер, що відповідно механізми захисту від них повинні бути надійними і врешті страхування має функціонувати в обов'язковому порядку для охоплення всіх працюючих, а фінансове навантаження солідарно розподіляться між роботодавцями та самими працівниками. Звичайно частки фінансової участі соціальних партнерів є різними, але кожна країна прагне знайти оптимальні для неї пропорції фінансової відповідальності.

Джерело: узагальнено автором

Рис. 1. Класифікація соціальних ризиків за умовами виникнення та особливостями захисту від них

Дослідивши дані підходи, а також враховуючи особливості теорії еventуальної потреби вважаємо за необхідне запропонувати класифікацію потреб соціального страхування за видами, що викликані існуючими ризиками. Вивчення особливостей функціонування загальнообов'язкового державного соціального страхування дало підстави наступні види його потреб: майбутні, невідомі та випадкові.

Так, до майбутніх потреб соціального страхування слід віднести потребу

у матеріальному забезпеченні застрахованих осіб в разі тимчасової непрацездатності пов'язаної із вагітністю та пологами.

Невідомі потреби, в свою чергу притаманні в першу чергу соціальному страхуванню на випадок безробіття, де відсутня впевненість в обсягах фінансування виплат різних видів допомог по безробіттю.

В значній мірі подібною до невідомих є група випадкових потреб соціального страхування. Дана група включає комплекс матеріальних потреб фінансуванні соціальних виплат за умови настання відповідних страхових випадків, зокрема тимчасових непрацездатності разі хвороби застрахованої особи (догляду за хворою дитиною), нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, смерті такої особи тощо.

Саме таке групування потреб учасників системи соціального страхування сприятиме забезпеченню оптимального розподілу, пов'язаних з означеними потребами, витрат між учасниками системи соціального страхування – застрахованими особами, що зазнають відповідних соціальних ризиків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Здійсненні дослідження сукупно вказують на те, що загальною направленістю всіх поглядів на визначення сутності соціального страхування і його призначення є створення такої універсальної системи загальнонаціональної організації цільової допомоги населенню обов'язкового характеру. Тобто роль соціального страхування має бути максимально всеосяжною як з позиції охоплення нею жителів країни, так і зі сторони покриття ризиків. За таких умов, реалізовуватиметься мета захисту населення від усіх факторів соціальної нестабільності фінансуватиметься кожна із визначених груп соціальних потреб.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бандур С.І. Система соціального страхування в Україні: сучасний стан та шляхи розвитку / С.І. Бандур, О.О. Кучинська // Україна: аспекти праці. - 2001. – №6. – С. 14-18;

2. Горянська С.В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення/ Горянська С.В. // Фінанси України. – 2001. - № 6. – С. 87 – 95;
3. Пільгуй Н. Розвиток соціального страхування в Україні / Н. Пільгуй// Економіка України та шляхи її подальшого реформування. – К., 1995. – С. 278 – 280;
4. Рибчак О Система соціального захисту: проблеми сьогодення / О. Рибчак // Формування ринкових відносин в Україні - 2004. - № 1. - С. 142 -146;
5. Трубич С. Формування системи соціального страхування / Трубич С., Швець В. // Фінанси України. - 2000. – С. 110-114.

Безкровний О.В. Соціальне страхування як механізм усунення соціальних ризиків. Досліджено теоретичні аспекти передумов виникнення та розвитку соціальних ризиків в залежності від їх видів. Опрацьовано механізм захисту від них через систему державного соціального страхування. При цьому запропоновано класифікацію потреб системи за видами, які обумовлюються існуючими ризиками.

СОЦИАЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ КАК МЕХАНИЗМ ПРЕОДОЛЕНИЯ ВЛИЯНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ БЕЗКРОВНЫЙ А.В.

Ключові слова: социальный риск, эвентуальные надобности, страховой случай, социальное страхование, социальная защита.

Безкровный А.В. Социальное страхование как механизм преодоления социальных рисков. Исследовано теоретические аспекты предпосылок появления и развития социальных рисков в зависимости от их видов. Изучен механизм защиты от них с помощью системы государственного социального страхования. При этом предложена классификация надобностей системы за видами, которые обусловлены существующими рисками.

SOCIAL SECURITY AS MECHANISM OF OVERCOMING OF INFLUENCE OF SOCIAL RISKS BEZKROVNIY O.V.

Keywords: social risk, eventual necessities, accident insured, social security, social defenses.

Bezkovniy O.V. Social security as mechanism of removal of social risks. Investigational theoretical aspects of pre-conditions of origin and development of social risks depending on their kinds. The mechanism of protecting is worked out from them through the system of state social security. Classification of necessities is thus offered systems after kinds, which are stipulated existent risks.